

Kültür Bakanlığı'na Bağlı Olarak Çalışan Kütüphanecilerin Maaşlarının İyileştirilmesine Yönelik Rapor*

Öz

Halk kütüphaneleri ve Milli Kütüphane'de çalışan kütüphaneci sayısının uluslararası standartların çok altında kalması nedeniyle istenilen düzeyde nitelikli hizmet üretilmemesi tüm kütüphanecilerin ortak kaygısıdır. Bu çalışma, kütüphanecilerin sayısal yetersizliğinin temelindeki nedenleri, çalışma koşullarındaki olumsuzlukların yanı sıra ücretlerin düşüklüğü olarak saptamakta ve düzeltilmesine ilişkin öneriler sunmaktadır.

Giriş

Halk kütüphaneleri, hiçbir ayırım gözetmeden toplumun tüm kesimlerinin bilgi gereksinimlerini karşılayan ve onların eğitimsel-kültürel gelişmelerine katkıda bulunan demokratik kuruluşlardır. “Enformasyon toplumu” olarak adlandırılan günümüz toplum yapısında, halk kütüphaneleri, bilgiye ulaşımında bireylerin ve çeşitli toplum kesimlerinin ekonomik yetersizliklerinden doğabilecek “bilgilenme hakkı”ndaki eşitsizlikleri, dolayısıyla toplumsal sorunları gidermede önemli kurumlar olarak değerlendirilip, dikkate alınmaktadırlar.

Gelişmiş ülkeler kütüphanelere yönelik özel bütçelerle projeler üretip, gerçekleştirerek, gelecekte ortaya çıkması olası bilgilenmeye bağlı toplumsal sorunları şimdiden önlemeye çalışmaktadırlar. Bilginin giderek pahalı bir meta ve onu elde etmenin karmaşık bilgi teknolojileri ile olanaklı olma eğilimi günümüzde kütüphaneleri ön plana çıkarmıştır. İnternet, veri tabanları, bilgi ağları, elektronik bilgi kaynakları, elektronik bilgi hizmetleri, elektronik kütüphanecilik, bilgi hizmetlerinin otomasyonu, elektronik bilgi hizmetleri konsorsiyumları vb. gelişmeler kütüphanecilik mesleğini giderek uzmanlık düzeyinde nitelikler gerektiren bir yapıya büründürmüştür. Halen üniversite düzeyinde lisans eğitimi ile bu nitelik-

* Bu rapor, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Ankara halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneciler ile Doç. Dr. Bülent Yılmaz tarafından hazırlanmıştır.

- Bir grup kütüphaneci tarafından Kültür Bakanı ve Müsteşarı ziyaret edilerek rapor kendilerine sunulmuştur. Kültür Bakanı Sayın İstemihan Talay ve Müsteşar Sayın Fikret Üçcan tarafından, raporun Başbakanlık ve Maliye Bakanlığı'na iletilmiştir.

- Desteklerinden dolayı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphane Başkanlığı, TKD Genel Merkezi ile Ankara Şubesi'ne ve meslektaşlarımıza teşekkür ederiz.

lere sahip olarak mezun olan ve görev yapan **kütüphaneciler toplumsal gelişmeye katkıda bulunmaya çalışan uzmanlardır.**

Ülkemizde yayımlanan tüm bilgi kaynaklarını (kitap, dergi, broşür, kaset, poster, pul, CD vb.) ve yine yurt dışında Türkiye ile ilgili yayımlanan her türden bilgi kaynağını elde edip, düzenleyerek hizmete sunan ve ülkelerin ulusal bellekleri sayılan milli kütüphaneler aynı zamanda en önemli araştırma kütüphaneleridir. Ülkenin kültür hazinesini koruma ve geliştirme işlevine sahip Milli Kütüphane'nin, dünyanın en zengin el yazmalarına sahip ülkemiz için ayrı bir öneminin olduğu da açıktır. Bu kütüphanemiz de dünyadan kopmamak için hizmetlerini en son bilgi teknolojileri ile verme kaygısı ve çabası içindedir. Bu çabada başarısız olması ulusal belleğin yitirilmesi anlamına gelecektir. Ancak hem halk kütüphanelerinin, hem de Milli Kütüphane'nin günümüzün gerektirdiği çağdaş hizmetleri verebilmesi, onlara gerekli olanakların sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Dünya uygarlığının bütün dönemlerini yaşamış ve bu uygarlığın üçte birine sahip ülkemizin bu göz kamaştırıcı kültür zenginliğini koruyup, geliştirecek, toplumunun uygarlaşmasına katkıda bulunacak kütüphane kurumunu da yaşatacak ve geliştirecek olan kütüphanecilik mesleği uzmanlarıdır.

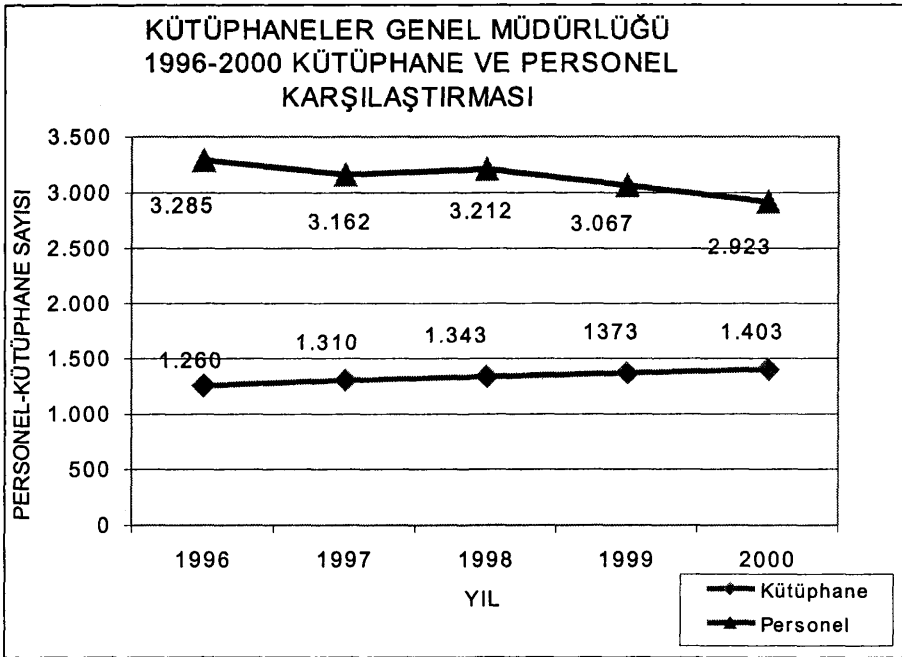
Mevcut Durum ve Sorunlar

Sözü edilen teknolojiyi kullanacak uzman niteliklerine sahip kütüphanecileri, bugünkü koşullarla bu kurumlarda tutmak olanaksız hale gelmiştir. **65 milyon nüfusa 1405 halk ve 68 gezici kütüphanede toplam 284, Milli Kütüphane'de 20 kütüphaneci ile hizmet vermeye çalışan meslek üyeleri de her an kurumdan ayrılmanın yollarını aramaktadır.** Sözü edilen bu sayıların yetersizliği ulusal hedef olarak belirlenen Avrupa Birliği ülkelerindeki sayılar ile karşılaştırıldığında açıkça ortaya çıkmaktadır. **Türkiye'de 50.000 kişiye bir halk kütüphanesi düşerken, Avrupa Birliği üyesi ülkelere İngiltere'de 4.100, Avusturya'da 2.451, Hollanda'da ise 1.750 kişiye bir halk kütüphanesi düşmektedir.** İngiltere'deki halk kütüphanelerinde yaklaşık 140.000.000 kitap yer alırken Türkiye'deki halk kütüphanelerinde yaklaşık 12.000.000 kitap bulunmaktadır. Bir başka deyişle, halk kütüphanelerinde bulunan toplam kitap sayısı dikkate alındığında, **İngiltere'de 1 kişiye 2,5 kitap, Türkiye'de ise 6 kişiye 1 kitap düşmektedir.** İngiltere'de nüfusun %57'si halk kütüphanelerine üye iken, Türkiye'de bu oran yalnızca %1'dir. Yine bir başka çarpıcı veriye göre, **İngiltere'de bir personel yaklaşık 2.000 kişiye kütüphane hizmeti verirken, Türkiye'de bir kütüphane personelinin hizmet verdiği kişi sayısı 20.000'dir.** Uluslararası standartlara göre, bir ülkedeki kütüphanelerde çalışan kütüphaneci personelin toplam kütüphane personeline oranının %33 olması gerekirken, Türkiye'de toplam kütüphane personelinin yalnızca %8,5'i kütüphanecilik bölümü mezunu-

dur. Bir başka deyişle Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne bağlı 1.405 kütüphanede, dolu kadro olarak toplam 2.923 personelin sadece 284'ü kütüphanecidir. Uluslararası standartlara göre bu sayının en az 964 olması gerekir. Bu rakam ayrıca toplam personel sayısının da yetersizliğini vurgulamaktadır. Oysa her türlü standardın dışında her kütüphanede hiç olmazsa 1 kütüphanecinin olması gerektiği söylendiğinde bile 1.405 kütüphaneciye gereksinim vardır. Bugünkü koşullarda bu yük 284 kütüphaneci tarafından taşınmaktadır. Bu sayının son yıllarda ücret yetersizliği nedeniyle azalma eğiliminde olduğu ise bir başka gerçektir. İncelenirse, Milli Kütüphanemizin durumunun da halk kütüphanelerinden farklı olmadığı görülecektir. Kısaca, Kültür Bakanlığı bünyesindeki hem halk kütüphanelerinin, hem de Milli Kütüphane'nin hedeflenen Avrupa Birliği standartlarından çok uzakta olduğu açıktır.

Artan kütüphane sayısına karşın personel sayısındaki azalma Grafik 1'de görülebilir.

GRAFİK 1

Yukarıda sıralanan veriler Avrupa Birliği'ne hazırlık çalışmalarının kütüphaneleri de bir an önce içermesi gereği yanı sıra, yüksek bilgi teknolojilerinin kullanılacağı enformasyon toplumu olma isteğimizin de kütüphane kurumu açısından henüz gerekli altyapısal koşullara sahip bulunmadığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Oysa, Avrupa Birliği'ne ulusal kimlikle girmenin başlıca koşullarından

birisi bu kimliği oluşturan kültürel değerlerimizi koruyan ve geliştiren kütüphane kurumunu dikkate alma zorunluluğu olsa gerektir. Bu zorunluluğu, zaten Avrupa Birliği de dile getirmektedir. Ancak, önümüzdeki bu kısa hazırlık sürecinin varolan ve hatta kısa sürede daha da azalacak olan kütüphaneci personel sayısı ve bu ücret politikası ile olumlu biçimde gerçekleşmesi olanaksızdır. Kültür Bakanlığı'nda, kütüphaneciler gibi, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktararak toplumsal kalkınmaya katkıda bulunma işlevini yüklenmiş arkeologlar için verilmiş olan ekonomik olanakların, boş kadrolar da dahil 482 kütüphaneci kadrosu için de verilmesinin maliyeti devletimiz için son derece düşüktür. Ülkemiz kütüphaneciliğinin şu an birinci öncelikli sorunu kütüphaneci personel sorunudur. Bu sorun, hem eldeki personeli tutabilme hem de yine eldeki boş kadrolara kütüphaneci alabilme noktalarında odaklanmıştır. Yapılan son kütüphaneci sınavına yeterli sayıda başvurunun yapılmamış olması ve yaklaşık 40-50 milyon TL ücret farkı nedeniyle öğretmenliğe geçişin yarattığı önemli miktardaki personel azalması çok ciddi sorun kaynağı olmuş, kütüphane hizmetlerini fiili olarak durma noktasına getirmiştir. Bakanlığın Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Milli Kütüphane Başkanlığı tarafından muvafakat verilme eğilimine girilse, çok kısa sürede çalışan kütüphaneci sayısının hangi düzeye ineceğini tahmin etmek zor değildir ve bu ilgili kütüphanelerimizin sonu olacaktır. Böylesine ciddi bir sorun noktasına gelmiş konuya bir de mali yönden bakmakta yarar bulunmaktadır.

TABLO 1
BAKANLIĞIMIZDA ORTAOKUL VE LİSE MEZUNU OLARAK ÇALIŞANLAR
İLE KÜTÜPHANECİLERİN MAAŞ KARŞILAŞTIRMASI
(OCAK 2001)

+000.-TL							
GÖREV/DERECE	Hizmetli (9/1)	Teknisyen (9/1)	Güvenlik Gör.(9/1)	Bekçi (9/1)	Memur (9/1)	Şoför (9/1)	Kütüphaneci (9/1)
MAAŞ	167.000	194.000	176.000	171.000	174.000	177.000	175.000

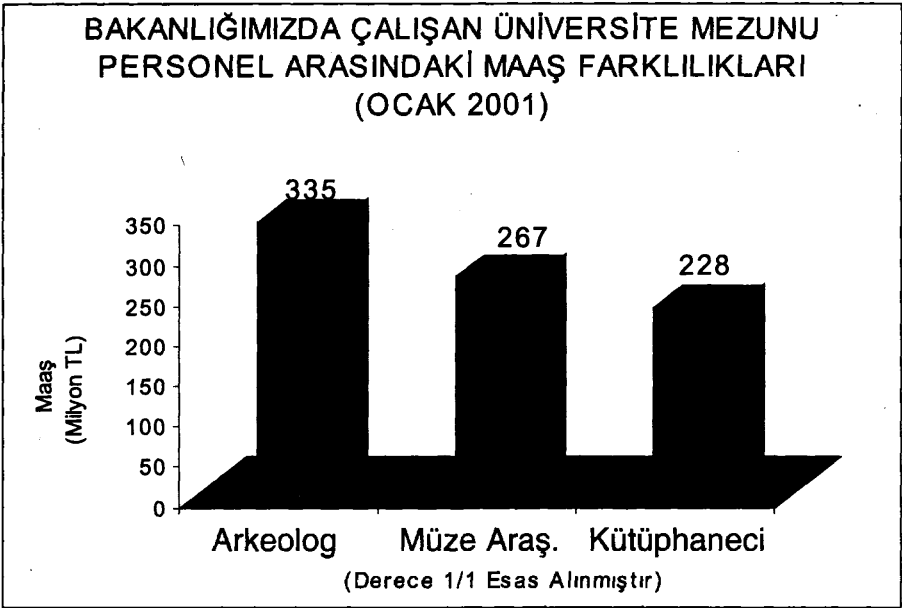
Diğer yandan, Bakanlığımızda çalışan diğer üniversite mezunu personel arasındaki maaş farklılıkları da Tablo 2'de görülmektedir.

TABLO 2
BAKANLIĞIMIZDA ÇALIŞAN ÜNİVERSİTE MEZUNU PERSONEL ARASINDAKİ
MAAŞ FARKLILIKLARI
(OCAK 2001) +000.- TL

DERECE	ARKEOLOG		MÜZE ARAŞTIRMACISI	FOLKLOR ARAŞTIRMACISI	MÜTERCİM	KÜTÜPHANECİ
	Arazili	Arazisiz				
1/1	361.000	335.000	267.000	245.000	237.000	228.000
7/1	318.000	292.000	181.000	180.000	181.000	177.000

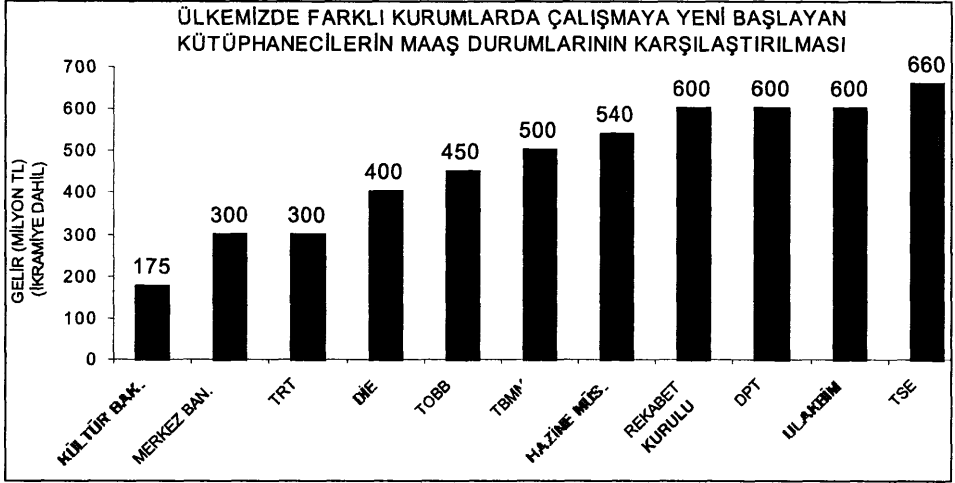
Tablo 2'de yer alan farklılıkları grafik ile belirtmek gerekirse:

GRAFİK 2

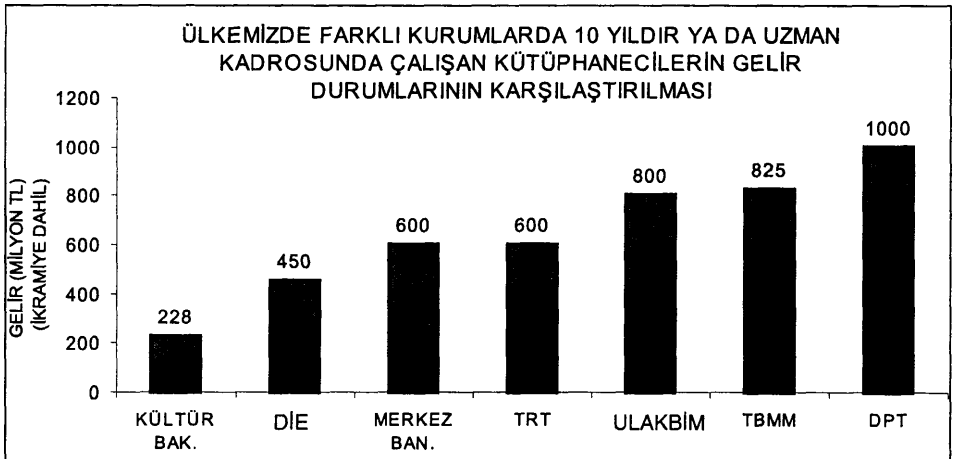
Bakanlığımızda çalışan kütüphanecilerin maaşlarının düşüklüğü diğer kamu kurumlarında çalışan kütüphaneciler ile karşılaştırıldığında çok daha çarpıcı olarak ortaya çıkmaktadır.

GRAFİK 3

Kültür Bakanlığı'nda 10 yılını doldurarak 1/1'e yükselmiş bir kütüphaneci ile diğer kurumlarda uzman kadrosunda çalışan kütüphaneciler arasındaki gelir farkı çok daha fazla açılmaktadır:

GRAFİK 4

Sonuç

1. Bakanlığımızca 1992'den beri sınav açılmadığı halde, 1998 yılında açılan 119 kadroluk kütüphaneci sınavlarına, maaşların düşüklüğü ve çalışma koşullarının özendirici olmaması nedeniyle boş kadroları dolduracak kadar bile başvuru yapılmamıştır.
2. Bakanlığımızın aldığı **“Kütüphanecilere Muvafakat Vermeme İlke Kararı”**ndan 1996 yılının kısa bir süresini kapsayan dönemde vazgeçilmiş, bu kısaca sürede 67 kütüphaneci ayrılmıştır.
 - 11 kütüphaneci Milli Eğitim Bakanlığı'na,
 - 19 kütüphaneci üniversite kütüphanelerine,
 - 18 kütüphaneci diğer kurum ve kuruluşlara geçmiş ve
 - 19 kütüphaneci ise istifa etmiştir.1996'dan sonra tekrar aynı ilke kararının alınmasıyla ayrılmalar zorunlu olarak durmuştur. 1996 yılında kısa bir süre içerisinde 67 kütüphanecinin ayrıldığı göz önüne alınırsa muvafakat verildiği takdirde, Bakanlığımız bünyesinde görev yapan hiçbir kütüphanecinin kalmayacağı açıktır.
3. Toplumun eğitilmesi ve bilgilendirilmesinde örgün eğitim kurumlarının olduğu kadar kütüphanelerin de sorumluluğu vardır. Bir başka deyişle öğretmenler kadar kütüphaneciler de günümüzde yaşamın temel ihtiyaçlarından biri haline gelmiş bilgiyle kişiyi buluşturmada eşit düzeyde misyon üstlenmişlerdir.
4. Devlet politikası olarak Avrupa Birliği'ni hedefleyen ülkemizde, kütüphanelerin ve kütüphanecilerin mevcut durumu ile bu alanda hedefe ulaşılması olanaklı değildir.
5. Kültür Bakanlığı kütüphanecilerinin maaşlarında yapılacak iyileştirmeye yönelik çalışmadan somut bir sonuç alınamadığı taktirde, kütüphanecilerin başka kurumlara geçişini önleyen **“Kütüphanecilere Muvafakat Vermeme İlke Kararı”**ndan vazgeçilmelidir.

Öneriler

22 Aralık 2000 gün ve 24268 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4615 sayılı “Memurlar ve Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu” memurlar ve kamu görevlilerinin idari, mali ve sosyal haklarında hizmetin özellik ve gereklerine uygun olarak adaletsizlikleri gidecek düzenlemeler yapılmasını öngörmektedir.

Bakanlığımızda görev yapan ve Tablo 1'de unvanları ve maaşları gösterilen ilk ve ortaöğretim düzeyinde öğrenim görmüş personel ile 4 yıl üniversite düzeyinde öğrenim görerek lisans diploması almış kütüphanecilerin maaşlarının hemen hemen aynı, hatta kimilerine göre düşük; yine aynı şekilde Tablo 2'de gös-

terilen Bakanlığımızdaki diğer üniversite mezunu personelin maaşları yanında da düşük kalması meslek personelinin itibarını zedeleyicidir.

Ayrıca Grafik 3 ve 4'de gösterilen ve kendi özel kanunları bulunan kurumlarda görev yapan kütüphaneciler ile Bakanlığımız kütüphanecilerinin gelir durumları arasındaki uçurum ise çok daha çarpıcıdır. Üniversitede 4 yıl aynı eğitimi almalarına karşın, sadece şanslı başlangıç yapabilmiş olmaları nedeniyle ayrıcalıklı konuma gelmiş bu kurumlardaki kütüphaneciler karşısında Bakanlığımız kütüphanecileri, başka kurumlara geçmenin yollarını aramakta, hatta giderek mesleklerinden soğuyarak istifa yolunu seçmektedirler. Oysa **demokratik hukuk devletin**in gereklerinden biri “**eşit işe eşit ücret**” ilkesidir.

Bu noktadan hareketle, Bakanlığımız kütüphanecilerinin maaşlarının hiç değilse belli bir miktar artırılması, bugünkü koşullarda **yan ödeme ve özel hizmet tazminatlarının yeniden düzenlenmesi** ile mümkün olabilecektir (TABLO 3).

Bu konudaki önerilerimiz şöyledir :

ÖNERİ 1- 04.02.1998 gün ve 23248 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 98/10548 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın I Sayılı İş Güçlüğü, İş Riski, Temininde Güçlük ve Mali Sorumluluk Zammı Cetveli'nin (H) Genel ve Katma Bütçeli İdarelerle Kitlere İlişkin Kurumsal Bölüm'ün Kültür Bakanlığı başlığının 8. sırasında yer alan kütüphanecilerin **500 olan İş Güçlüğü Zammının 700'e, 500 olan Temininde Güçlük Zammı'nın 1. derece için 1400'e, 2-9. derece için 1000'e yükseltilmesi,**

ÖNERİ 2- Öneri 1'de sözü edilen Bakanlar Kurulu Kararı'nın

- a) II Sayılı Özel Hizmet Tazminatı Cetveli'nin, (A) Üst Yönetim ve Genel İdare Hizmetleri Bölümünün **16. Grup 4. sırasında 1,2. derece olarak sayılan kütüphanecilerin bu gruptan çıkarılarak aynı cetvelde 11. Grup 4. sırasından sonra gelmek üzere ilave edilmesi,**
- b) II Sayılı Özel Hizmet Tazminatı Cetveli'nin, **17. Gruba dahil olan 3,4. derece kütüphanecilerin bu gruptan çıkarılarak 12. Grup 11. sırasından sonra gelmek üzere ilave edilmesi,**
- c) III Sayılı Diğer Tazminatlar Cetveli'nin (G) Bölümünün (b) bendinin “Diğerlerinden” başlıklı “Diğer derecelerden aylık alanlar”a giren **5-7. derece kütüphanecilerin bu bölümden çıkarılarak, II Özel Hizmet Tazminatı Cetveli'nin 13. Grup 11. sırasından sonra gelmek üzere ilave edilmesi,**
- d) III Sayılı Diğer Tazminatlar Cetveli'nin (G) Bölümü'nün (b) bendinin “8-15. dereceden aylık alanlar”a giren **8-9. derece kütüphanecilerin bu bölümden çıkarılarak, II Sayılı Özel Hizmet Tazminatı Cetveli'nin 14. Grup 2. sıra olarak ilave edilmesi.**

Bu önerilere göre düzenleme yapıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır :

TABLO 3

KÜLTÜR BAKANLIĞI KÜTÜPHANELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (MERKEZ VE TAŞRA TEŞKİLATINDA) VE MİLLÎ KÜTÜPHANE BAŞKANLIĞI'NDA GÖREV YAPAN KÜTÜPHANECİLERİN ŞU ANDA UYGULANMAKTA OLAN VE ÖNERİLEN YAN ÖDEME VE ÖZEL HİZMET TAZMİNATLARINA AİT CETVEL

ÜNVANI	DERECESİ	SAYISI	İŞ GÜÇLÜĞÜ		İŞ RİSKİ	TEM. GÜÇLÜK ZAMMI		MALİ. SOR. TAZ.	ÖZEL HİZMET TAZ.		EK. GÖS.
			Uygulanan	Önerilen		Uygulanan	Önerilen		Uygulanan	Önerilen	
Kütüphaneci	1	79	500	700		500	1400		60	125	2200
Kütüphaneci	2	9	500	700		500	1000		60	125	1600
Kütüphaneci	3	63	500	700		500	1000		55	100	1100
Kütüphaneci	4	9	500	700		500	1000		55	100	800
Kütüphaneci	5	26	500	700		500	1000		49	80	
Kütüphaneci	6	229	500	700		500	1000		49	80	
Kütüphaneci	7	64	500	700		500	1000		49	80	
Kütüphaneci	8	3	500	700		500	1000		48	75	
Kütüphaneci	9	-	500	700		500	1000		48	75	
	TOPLAM	482									

Kültür Bakanlığında toplam kütüphaneci kadro sayılarına göre, şu anda uygulanan yan ödeme puanları ve özel hizmet tazminatı oranları ile Tablo 3'de önerilen puan ve oranlar dikkate alındığında şöyle bir maliyet tablosu ortaya çıkmaktadır :

TABLO 4

ŞU ANDA UYGULANMAKTA OLAN İLE ÖNERİLEN YAN ÖDEME VE ÖZEL HİZMET TAZMİNAT ORANLARINA GÖRE YAKLAŞIK MAAŞ DURUMLARI VE AYLIK MALİYET

+ 000.-TL

Ünvanı	Derece	Kadro Sayısı	Mevcut Maaş Durumu	Şu Anda Uygulanan Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatı İle Toplam	Önerilen Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatı İle Maaş Durumu	Önerilen Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatı İle Toplam	Aylık Maliyet Farkı
Kütüphaneci	1	79	228.000	18.012.000	347.040	27.416.160	9.404.160
Kütüphaneci	2	9	221.000	1.989.000	337.710	3.039.390	1.050.390
Kütüphaneci	3	63	209.000	13.167.000	291.050	18.336.150	5.169.150
Kütüphaneci	4	9	203.000	1.827.000	285.050	2.565.450	738.450
Kütüphaneci	5	26	183.000	4.758.000	240.790	6.260.540	1.502.540
Kütüphaneci	6	229	180.000	41.220.000	237.790	54.453.910	13.233.910
Kütüphaneci	7	64	177.000	11.328.000	234.790	15.026.560	3.698.560
Kütüphaneci	8	3	176.000	528.000	226.860	680.580	152.580
Kütüphaneci	9	-	175.000	-	225.860	-	-
TOPLAM		482		92.829.000	-	127.778.740	34.949.740

Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatının Artırılmasına İlişkin Cetvel ve rakamlardan da görüleceği gibi Kültür Bakanlığı bünyesinde çalışan kütüphanecilere, Yan Ödeme ve Özel Hizmet Tazminatı'nın yükseltilmesiyle aylık ortalama 72.780.000.- TL civarında bir katkı sağlanacaktır. Bu şekildeki katkının aylık maliyet farkı 34.949.740.000.- TL (TABLO 4), yıllık maliyet farkı 419.396.880.000.- TL dir. Maaşlarında değişiklik istenen kütüphaneci sayısının yalnızca 482 olması nedeniyle bu rakamın uygulanan İstikrar Programı'nı olumsuz anlamda etkilemeyeceği açıktır.

Açlık sınırının 4 kişilik bir aile için 200 Milyon olduğu ülkemizde, istenilen bu artışla 9/1'i bir kütüphanecinin alacağı maaş 225.860.000.- TL civarında olacaktır. İstenilen bu artışın olumlu ve makul karşılanacağını umuyoruz. Böylelikle Halk Kütüphanelerinden kaçan meslektaşlarımızın sayısı azalacak ve kütüphane hizmetlerinin kalitesi yükselecektir.